

O'QITUVCHI FAOLIYATIDA MUOMALA MADANIYATI VA PSIXOLOGIYASI

Andijon davlat pedagogika insitituti Pedagogika psixologiya kafedrası assisenti
o'qituvchisi **Kadirova Omadxon Sobirjonovna**

Maktabgacha ta'lim yo'nalishi

2-bosqich talabasi **Raxmonaliyeva Robiyaxon Islomjon qizi**

Annotatsiya: Ushbu maqola O'qituvchining muloqotga yondashuvi, muomala uslublari, psixologik sezgirligi hamda o'quvchilar bilan sog'lom aloqa o'atishdagi roli yoriyib beriladi. O'qituvchi dars faoliyatida muomala madaniyati haqida bir qancha taklif va fikirlar, dolzarb masalalar tahlil qilinadi. Bugungi glaballashuv davrida insonlar o'rtasidagi muloqot shakillari, madaniyati va uslublari tobora murakablashib bormoqda. Bu holat o'z navbatida pedagogik faoliyatda ham chuqur aks etadi. O'tuvchi nafaqat bilim beruvchi, balki har bir o'quvchining psixologik holatini xis etuvchi, ular bilan samarali va ijobiy muomala olib boruvchi yetakchi shaxs bo'lishi lozim.

Kalit so'zlar: O'qituvchi, o'quvchi, muomala, madaniyat, psixalogiya, ijtimoiy-hissiy, kitob, bilim sinf.

Har qanday ta'lim tizimining asosiy tayanchi bu-o'qituvchidir. O'qituvchining bilim va tajribasi, kasbga bo'lgan munosabati, eng muhimi o'quvchilar bilan qanday muomalada bo'loshi ta'lim jarayoning samaradorligiga bevosita ta'sir ko'rsatadi. Ayniqsa zamonaviy jamiyatda muomala madaniyati va psixalogik yondashuvlar o'qituvchi faoliyatining ajralmas qismi sifatida namoyon bo'lmoqda. Shuning uchun ham muomala madaniyati va psixalogiyasi o'qituvchi kasbining eng muhim tarkibiy qismlaridan biridir. O'qituvchining muomala madaniyati chiroyli gapirish, muloyimlik balki har bir o'quvchining shaxsiga hurmat bilan yondashish, ularni tushunishga intilish va o'zaro ishonchli muhit yaratishdir. Dars jarayonida o'qituvchining ohangidan tortib, tana harakatlari yuz ifdasi, hatto jim turishidagi ichki holati ham bolalarga kuchli ta'sir o'tkazadi. Shuning uchun o'qituvchi o'zining psixologik holatiga e'tiborli bo'loshi kerak. O'qituvchi qanday kayfiyatda bo'lsa, u holat butun sinfga tarqaladi. Agar u sabrli, e'tiborli samimiy bo'lsa o'quvchilar ham o'zini erkin xavfsiz his qiladi. Aksincha asaliy,

befarq yoki sovuq muomalada bo'lsa bolalar ha o'zlarini tortib oladi natijada darslarga qiziqishi pasayadi. Muomala madaniyati shunchaki "madaniyatli gapirish" emas, balki har bir harakatda, so'zda tarbiya va samimiyat bo'lishi kerak. Yaxshi muommala o'quvchini tinglay bilish uning fikriga hurmat bilan qarash hatto

noto'g'i gapirsa ham, uni yerga urmasdan, muloyimlik bilan yo'l ko'rsatishdir. Pedagogik yondashuv esa har bir bolaning o'ziga xosligini tushunishdir. Har bir o'quvchining xarakteri oilaviy sharoiti, darsga bo'lgan munosabati turlicha. Kimdur faol va ochiq bo'lsa, boshqasi tortinchoq yoki e'tborga muhtoj b'ladi. O'qituvchi ana shu farqlarni inobatga olib, har biriga alohida yondashishi kerak. Bu esa pedagogik sezgirlik, ya'ni bolaning ichki holatini sezish va unga mos yondashish orqali amalga oshadi.

O'qituvchi faoliyatida muomala qanday bo'ladi degan savol tug'ladi.

Muomala quyidagicha bo'lishi lozim:

1. Sabrli va e'tiborli: O'qituvchi har bir o'quvchini sabr bilan tinglashi, savollariga javob berishi, fikriga hurmat bilan qarashi kerak. Hatto noto'g'ri fikr bildirgan taqdirda ham uni yerga urmasdan, to'g'ri yo'l ko'rsatish muhim.

2. Ijobiy va rag'batlantiruvchi: Har qanday kichik yutuqni ham e'tibordan chetda qoldirmay, maqtash, rag'bat berish o'quvchining o'ziga ishonchini oshiradi va faolroq bo'lishiga yordam beradi.

3. Teng huquqli munosabat: O'qituvchi o'quvchilarni past ko'rmasligi, ularni ham fikri bor shaxs sifatida qabul qilishi kerak. Bu ularning darsga bo'lgan qiziqishini oshiradi.

4. Tashqi ko'rinish va ovoz ohangi: Tinch, muloyim ovoz, toza va tartibli kiyinish ham muomala madaniyatining bir qismi. Bular bolalarda hurmat va ishonch uyg'otadi.

5. Konfliktlardan qochish: O'qituvchi har qanday nizoli vaziyatni sabr va mulohaza bilan hal qilishi, baland ovoz yoki jazodan voz kechib, vaziyatni psixologik yondashuv bilan yumshatishi kerak.

O'qituvchi faoliyatida psixologiya qanday bo'ladi degan savol ham bo'ladi.

O'qituvchi faoliyatida psixologiya juda muhim o'rin tutadi. Quyidagi jihatlar orqali buni tushunish mumkin:

1. O'quvchini tushunish: Har bir o'quvchining xarakteri, qiziqishi, bilim darajasi va psixologik holati turlicha bo'ladi. O'qituvchi psixologiyani bilsa, ularning ehtiyojlarini aniqroq anglab, individual yondashuv qo'llay oladi.

2. Motivatsiya berish: Psixologik bilimlar orqali o'qituvchi o'quvchilarni o'qishga qiziqтира oladi, ularning ichki motivatsiyasini kuchaytiradi.

3. Baholash va rag'batlantirish: Har bir o'quvchi tanqid va maqtoovni turlicha qabul qiladi. Psixologiya o'qituvchiga qaysi o'quvchiga qanday yondashish kerakligini tushunishga yordam beradi.

4. Sinfdagi muhitni boshqarish: Psixologik bilimlar yordamida o'qituvchi sinfdagi ijobiy muhitni yaratadi, nizolarni bartaraf qiladi, hamkorlik ruhini mustahkamlaydi.

5. Stress va charchoqlikni boshqarish: O'qituvchi o'zi ham psixologik bosim ostida ishlaydi. Psixologiya o'z hissiyotlarini boshqarish va ruhiy barqarorlikni saqlashda yordam beradi.

Xulosa:

O'qituvchi faoliyatida muomala madaniyati va psixologiyasi muhim o'rin egallaydi. Har bir so'z, harakat va munosabat o'quvchiga nafaqat bilim, balki tarbiya ham beradi. Yaxshi muomala madaniyatiga ega o'qituvchi o'quvchilarning ishonchini qozonadi, ularning ruhiy holatini tushunib, kerakli yondashuvni tanlay oladi. Bu esa ta'lim-tarbiya jarayonining samaradorligini oshiradi. Shunday ekan, har bir o'qituvchi o'zining nutqi, xatti-harakati va psixologik yondashuvini doimiy ravishda takomillashtirib borishi zarur.

Foydalanilgan Adabiyotlar:

1. Karimov I.A. Yuksak ma'naviyat – yengilmas kuch. – T.: Ma'naviyat, 2008.
2. Yo'ldoshev M. Pedagogik mahorat asoslari. – T.: Fan, 2019.
3. Rasulova D.X. Pedagogik texnologiyalar va pedagogik mahorat. – T.: Ilm ziyo, 2021.
4. G'ofurov K. Psixologiya. – T.: O'zbekiston, 2020.
5. Hasanboyeva O. Muomala madaniyati va etikasi. – T.: O'qituvchi, 2018.
6. Abduqodirov A. Pedagogik psixologiya asoslari. – T.: Fan va texnologiya, 2022.

Research Science and
Innovation House

